

Myślenie utopijne
w teorii społecznej
Zygmunta Bauman

*Transcendowanie – przekraczanie – jest
modalnością ludzkiego bycia w świecie*

Zygmunt Bauman, SPOŁECZEŃSTWO W STANIE OBLĘŻENIA

Dariusz Brzeziński

Myślenie utopijne w teorii społecznej Zygmunta Baumana

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2015

Recenzje:

prof. dr hab. *Zbigniew Bokszański*

prof. dr hab. *Grażyna Skąpska*

Redaktor prowadząca:

Anna Raciborska

Redakcja i korekta:

Magdalena Pluta

Projekt okładki:

Katarzyna Juras

Na okładce obraz George’a Fredericka Wattsa (1817–1904)

zatytułowany *Hope* (1886); copyright © Tate, London 2015

Fotografia autora na okładce:

Adrian Ćwiek

Copyright © 2015

by Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

Publikacja dofinansowana przez Uniwersytet Jagielloński

ze środków Prorektora ds. rozwoju i Instytutu Socjologii

oraz

Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk

ISBN 978-83-7383-748-5

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

ul. Wiśłana 8, 00-317 Warszawa

tel./fax 22 826 59 21; 22 692 41 18; 22 828 93 91

dział handlowy: jak wyżej w. 105, 108

e-mail: info@scholar.com.pl

www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: WN Scholar (*Stanisław Beczek*)

Druk i oprawa: Mazowieckie Centrum Poligrafii, Marki k/Warszawy

SPIS TREŚCI

PODZIĘKOWANIA	7
SŁOWO WSTĘPNE	
Myślenie utopijne jako kategoria organizująca twórczość Zygmunta Baumana	9
ROZDZIAŁ I	
OD MARKSIZMU-LENINIZMU PO PŁYNNĄ NOWOCZESNOŚĆ: ZARYS BIOGRAFII INTELEKTUALNEJ ZYGMUNTA BAUMANA	
Wprowadzenie	16
Etap socjalistyczny w twórczości Baumana	18
Od socjologii polityki do badań kultury – działalność naukowa Baumana w Polsce	21
Emigracyjna twórczość Baumana przed upadkiem muru berlińskiego	24
Etap nowoczesny w twórczości Baumana	28
Refleksje nad przekształceniami nowoczesności	29
„Mozaikowe” analizy rzeczywistości płynnonowoczesnej	33
Podsumowanie	37
ROZDZIAŁ II	
UTOPIA W MYŚLI SPOŁECZNEJ: STANOWISKO BAUMANA NA TLE ROZPIĘTOŚCI UJĘĆ TEORETYCZNYCH	
Wprowadzenie	39
Pole semantyczne kategorii „utopia”	40
Utopia jako projekt świata idealnego	43
Utopia jako wytwór fantazji	48
Utopia jako alternatywa	51
Różnorodność form myślenia utopijnego	57
Historyczne uporządkowanie form utopijnych	57
Sposoby przedstawiania wizji lepszej przyszłości	62
Zakres przedmiotowy wizji utopijnych	65
Podsumowanie	71

ROZDZIAŁ III

KATEGORIA UTOPII W DOTYCHCZASOWYCH ANALIZACH

TEORII SPOŁECZNEJ ZYGMUNTA BAUMANA

Wprowadzenie	73
Kwestia utopii w pracach badaczy myśli społecznej Baumana	74
Diachroniczne analizy twórczości Baumana	75
Tematyczne analizy twórczości Baumana	79
Twórczość Baumana w pracach badaczy myśli utopijnej	86
Rozpoznania zawarte w pracach przedstawicieli <i>utopian studies</i>	87
Rozpoznania zawarte w pracach socjologów prowadzących badania nad utopią	91
Podsumowanie	96

ROZDZIAŁ IV

MARKSIZM I UTOPIA: EWOLUCJA IDEI LEPSZEGO ŚWIATA

W PISMACH ZYGMUNTA BAUMANA Z LAT 1953–1989

Wprowadzenie	97
Od konieczności dziejowej po ludzką <i>praxis</i>:	
ewolucja poglądów Baumana w Polsce	98
„Nurt mechanistyczny” w twórczości Baumana	99
„Nurt aktywistyczny” w twórczości Baumana	107
Socjalizm jako utopia w działaniu:	
ewolucja emigracyjnych nadziei Baumana	116
Reinterpretacje doktryny marksistowskiej w latach siedemdziesiątych XX wieku	117
Socjalistyczna utopia w świetle wydarzeń lat osiemdziesiątych XX wieku	128
Podsumowanie	139

ROZDZIAŁ V

NOWOCZESNOŚĆ I UTOPIA: IDEE LEPSZEGO ŚWIATA

W PISMACH ZYGMUNTA BAUMANA PO 1989 ROKU

Wprowadzenie	142
Utopie nowoczesności i ponowoczesności	143
Nowoczesność a utopie projektanckie	144
Nadzieje i zagrożenia świata ponowoczesnego	158
Utopijne oblicza i perspektywy płynnej nowoczesności	175
Myślenie utopijne w zindywidualizowanym społeczeństwie	176
Myślenie utopijne w obliczu „globalizacji negatywnej”	195
Podsumowanie	211

ZAKOŃCZENIE

Myślenie utopijne w testamencie Zygmunta Baumana	215
---	-----

LITERATURA CYTOWANA	224
--------------------------------------	-----

INDEKS NAZWISK	245
---------------------------------	-----